

Konference KRE 12 (Knowledge, Research and Education) Měření výzkumu II

Národní technická knihovna, 4.-5. 10. 2012

Panelová diskuse - přepis (česky)

(moderuje Petr Ráb; účastníci panelu: Gunnar Sivertsen, Madis Saluveer, Wojciech Fenrich, Juraj Černák, Jiří Rákosník)

Petr Ráb (Akademie věd ČR, CZE):

Vážené kolegyně, vážení kolegové, milí přítomní, byl jsem požádán panem ředitelem Svobodou, abych moderoval tuto panelovou diskuzi. Dovolte mi, abych se představil, jmenuji se Petr Ráb, jsem z Ústavu živočišné fyziologie a genetiky. V životě jsem se na nic nehodil, tak mě dali do ústavu. Kromě toho mám v Akademické radě na starosti celou oblast hodnocení databází a podobně. A jsem v tomto auditoriu pravděpodobně jeden z mála, který má praktickou zkušenost s návrhem, provedením, vyhodnocením velké evaluace. S kolektivem pracovníků z kanceláře Akademie věd a z akademické rady už delší dobu objíždíme specializované konference, které se týkají hodnocení vědy, výzkumu, inovací a podobných aktivit. Těch konferencí je vždycky několik do roka a mě na tom děsí, že na těch konferencích jsme vlastně sami. Z České republiky jsme tam dva, tři, čtyři - na velké konferenci, kde je několik set lidí, zatímco na domácí scéně se k otázkám hodnocení vyjadřuje každý, kdo má dvacet, třicet článků někde v databázi. Je to katastrofa. A to, čemu jsme vystaveni, je vlastně bombastický scientometrický amaterizmus. Jsem proto strašlivě vděčen, že se pan ředitel Svoboda a NTK pustili do pořádání takovýchto konferencí, protože na tato témata je třeba mluvit a diskutovat.

Jedno z evaluačních dogmat je, že hodnocení je velmi interaktivní proces, je to pomyslný trojúhelník, kde na jedné straně je zadavatel, ať už jakékoliv úrovně, hodnotitelé a potom ti hodnocení, a ti všichni mezi sebou velmi složitě komunikují.

To je jenom na úvod, abych se představil.

Zneužiji tuto příležitost, abych udělal malou reklamu několika specializovaným konferencím týkajícím se právě tématu, které je probíráno na této konferenci. Než k tomu ale začnu, dovoluji si ukázat kanadský materiál Report and focus; webová stránka, kde je možné se poučit, je scienceadvice.ca. Tam lze tento i daleko podrobnější materiál nalézt, jedná se o principy a návrh celonárodního evaluačního systému v Kanadě, jak se na tom dohodl panel, který je tam na některé z dalších stran uveden. Oni pozvali a zaplatili několik významných vědců ze zahraničí a významné vědce ze své země, kteří si sedli a řekli, jak by měla vypadat evaluace v národním měřítku, je tam taky několik nobelistů. Když se na to podíváte podrobněji, moc se to neliší od toho, co prezentoval včera docent Mních o struktuře předpokládaného hodnocení, které by mělo vzejít z IPN projektu Metodika. Doporučuji si to přečíst, nevymýšlíme nic nového, ty hlavní principy jsou obecné.

Před čtrnácti dny se v Montrealu konala konference Science and Technology Indicators, která pojednává o stejných problémech jako tato konference. Až na to, že se jí zúčastnilo daleko víc účastníků. Ty čtverečky tam, to je prý webová adresa a zvláštním přístrojem, kterému nerozumím, to má být telefon, který je chytřejší než vy, se tam dá najít ten odkaz,

kde jsou všechny příspěvky online. V papírové formě ty příspěvky, ty dvě knihy, váží dvě kila, abyste si představili, jak je to velké. Tak to bylo to, co už proběhlo.

Toto je pokračování té samé konference, Science and Technology Indicators, která se bude konat v Berlíně. Čili je to v dosahu, není to drahé. Už jsme se zúčastnili více ročníků této konference. Kontaktní osoba se jmenuje paní Sybille Hinze. Také je důležité, že po oficiálním skončení této velké konference se koná ve Fraunhofer-Institut für Molekularbiologie und Angewandte Oekologie týdenní evaluační kurz pro začátečníky. Jsou tam ještě volná místa. O dva měsíce dříve bude ve Vídni obrovská konference, která se jmenuje Scientometrics. Tady jsou také webové odkazy, můžete se na ně podívat. Tato konference bývá tak dvakrát větší než Science and Technology Indicators. Do Vídně je to necelé čtyři hodiny vlakem, takže doporučuji účast. A poučit se a nedělat zvěrstva taková, jako děláme my. A nejenom v RIVu, ale i v takzvané scientometrii, která spočívá v tom, že se někde sečtou dva faktory a pak se to podělí, jak jsem zjistil, čtverečnickými metry v laboratoři a vynásobí institucionální mzdou. Prostě hrůza. Proto jsem udělal reklamu těmto odborným akcím.

A nyní je na řadě panelová diskuze. Identifikovali jsme dva problémy - první z těch problémů je, jak velký podíl financování má být závislý na "kafemlejnků", jak my říkáme, nebo na motivační části, ať už je sestaven ten identifikátor jakkoliv. Protože my víme, z toho, co nám řekl tady pan kolega z Norska, že to, co oni složitě rozdělují, jsou dvě procenta, a přesto je to motivační. Zatímco u nás "kafemlejnek" je osmdesát nebo kolik procent. Což těžce znejistuje celou scénu. Takže pokud byste se k tomu někdo chtěli vyjádřit, samozřejmě vám rád předám slovo.

Jiří Rákosník (Matematický ústav Akademie věd ČR, CZE):

Viděli jsme to nejenom v referátu z Norska, ale v podstatě ve všech referátech z dalších zemí, které jsme tu dnes slyšeli. Nikde neexistuje převažující složka rozpočtu financování výzkumných organizací založená na výstupu. Což si myslím, že je opravdu to podstatné, a měli bychom se z toho poučit a konečně se zamyslet nad tím, jestli neděláme něco špatně, když trváme na tom, že u nás to musí být ne-li stoprocentní, tedy aspoň absolutně převažující. Hovořil jsem o tom ve svém referátu, že to vede k nestabilitě. Ale to podstatné, o čem my pořád možná pochybujeme a co bychom si měli vzít z referátů našich kolegů ze zahraničí, je, že i když to bude malá složka, tak to bude velmi motivační. Já bych k tomu ještě uvedl nevěřícím Tomášům další argument ze zkušenosti: vzpomeňte si, když začínal grantový systém v devadesátých letech. Granty tvořily nepatrnou složku našich rozpočtů, nepatrnou složku toho, co finančně ovlivňovalo naši činnost, a přesto se z toho stal závod, kdy většina lidí si myslela, že život stojí a padá na tom, jestli dostane nebo nedostane grant. Neuvědomovali si, že to je třeba jenom pět procent, dvě procenta toho, co potřebují pro svou vědeckou činnost a bylo to nesmírně motivující a hnalo to lidi do obrovských závodů. To považuji za velmi důležité, neměli bychom to přehlédnout. I malá složka je velmi motivující, na druhé straně neporušuje, neohrožuje stabilitu. Viděli jsme různé systémy hodnocení v různých zemích. Neexistuje jeden, proto taky máme ten náš projekt, protože se chceme poučit a chceme vybrat, co se bude nejlépe hodit. To znamená, že vybereme indikátory, a podle toho bude vypadat výsledek hodnocení. Indikátory se mění v čase, mění se vzhledem ke zvyklostem a samozřejmě jsou nutně do značné míry subjektivní, protože se na nich musí lidé shodnout, a tudíž do toho zavádějí určitou nejistotu, řekněme z hlediska měření určitou chybu. A pokud tomu budeme dávat příliš velkou váhu, tak se ta chyba samozřejmě výrazně projeví. Děkuji.

Gunnar Sivertsen (The Nordic Institute for Studies in Innovation, Research and Education, NOR):

Chtěl bych se zmínit jen o několika dalších faktorech, které mají návaznost na otázku podílu financování založeného na výkonnosti spojené s nějakým indikátorem. Tady se jedná o to, že když na jednu publikaci navážete velký objem peněz, pak se samo publikování stane

stimulem. Náklady na provedení výzkumné práce na jednu publikaci by měly být v modelu financování vyšší než ten stimul. Pokud je v modelu financování stimul vyšší než náklady, tak ztratíte to velké zaměření na výzkum a místo toho budete zaměřeni na publikování. A tak mohou vznikat negativní stimuly. Pokud ten podíl zachováte na nízké úrovni, můžete dosáhnout toho, že výzkumnou činnost bude reprezentovat jeden jednoduchý indikátor. Když ho budete mít vysoký, každý bude chtít všechno započítávat. V takovém případě budete nuceni započítávat články, budete nuceni započítávat činnost peer review, budete muset započítávat, když někdo dělá ediční práci, publikuje populárně-vědecké statě atp., ale když budete mít jeden jednoduchý indikátor, všichni se uklidní a budou se moct věnovat dobré práci. To jsou tedy dva faktory, které je třeba v souvislosti s touto otázkou také zmínit.

Petr Ráb (Akademie věd ČR, CZE):

To je přesně ta situace, ve které se nalézáme, lidé se opravdu honí za body, jelikož body generují peníze. Takže chování v rámci vědecké obce je skutečně přizpůsobeno této honbě a v mnoha případech se pohybuje na hraně etických zákonů a všech těch věcí, to si dovedete představit.

Gunnar Sivertsen (The Nordic Institute for Studies in Innovation, Research and Education, NOR):

To je jedna věc, a i když ponecháte úroveň financování nízkou, budou publikační body samy o sobě představovat určitou symbolickou hodnotu, v důsledku čehož se vědci v Norsku ani tak moc nezajímají o peníze, zajímají je body. To může být negativní, pokud země nemá jiné způsoby evaluace výzkumu. Ale pokud jiné způsoby evaluace výzkumu existují, pak lze body za publikování ve správném kontextu používat.

Děkuji vám.

Madis Saluveer (Estonian Research Council, EST):

Jestli mohu, připojil bych také za sebe ještě pár bodů. Již tady bylo zmíněno, že lidé tvořící obec vědy a výzkumu jsou lidé moudří a vždycky se přizpůsobí modelu, který použijete. To znamená, že jakmile zavedete nějaké konkrétní opatření nebo nějaký konkrétní model, o tři, čtyři roky později zjistíte, že se lidé tomuto modelu přizpůsobili. Například když jsme u nás v Estonsku přijali dlouhodobý, týmově podložený model grantů a k tomu jsme se zaměřili na články podle indexu ISAAC, tak se po několika letech ukázalo, že lidé začali vydávat mnohem více článků indexovaných podle té databáze. A bylo to velmi jednoduché, protože v mnoha případech je možné, abyste svůj výzkum rozdělili do různých článků a místo jednoho většího článku vyprodukovali mnoho menších článků, a vzhledem k tomu, že se za každý článek přidělují body, je samozřejmé, že se vám příslušným způsobem zvedne výdělek. Což znamená, že v takovém případě není brána v potaz kvalita dotyčného článku, přihlíží se pouze k počtu článků a počtu nasbíraných bodů. A to je důvod, proč se nyní snažíme tento systém změnit, protože nechceme jednoduše zvyšovat počet článků, chceme, aby to byly články publikované v časopisech, které mají velký vědecký ohlas. K tomu je také třeba velmi přihlížet, když se dělají tyto změny nebo když se do systému zavádí nějaké konkrétní opatření.

Wojciech Fenrich (Varšavská univerzita, POL):

V Polsku se samozřejmě také honíme za body. A po uveřejnění našeho seznamu indexovaných časopisů se vědci začali ptát, kolik bodů potřebují na to, aby se habilitovali. Takto položená otázka je pravděpodobně pro Polsko špatně formulována. Z toho důvodu, že body mají smysl pouze pro navrženou evaluaci jednotek, zatímco evaluace osobních výsledků jednotlivých vědců je zkrátka něco úplně jiného. Takže tyhle body v Polsku nemají vůbec žádný význam, pokud jde o habilitaci. A na čem záleží, to je kvalitativní posouzení výsledků vědců, které pokaždé provádí habilitační komise. Ale vedle toho otázka, kolik že bodů potřebují ke své habilitaci, ukazuje na jednu důležitou věc, a sice že ten seznam představuje

v Polsku hlavní referenční bod jak pro polské vědce, tak i pro habilitaci. Zřejmě proto, že k němu není alternativa. Tohle je jediný konsistentní soubor časopisů, který se snaží ukázat, kde by vědci měli své texty publikovat.

Petr Ráb (Akademie věd ČR, CZE):

Je tady ještě někdo, kdo by se chtěl k poměru, řekněme, motivačního a stabilního financování vyjádřit? Povzdechnout si, zaklít?

Jaroslav Pecen (Úřad vlády České republiky, CZE):

Dobrý den, jsem tady jediný zástupce Sekretariátu rady pro výzkum, dovolím si jednu poznámku. Dvacet procent se rozdělovalo podle hodnocení a osmdesát bylo podle střednědobého výhledu, takže to bylo obráceně. To je technická poznámka, děkuji.

Petr Ráb (Akademie věd ČR, CZE):

Včera to tady bylo opravováno z jednoho směru do druhého, tak já jsem zůstal u toho druhého.

Martin Souček (Filozofická fakulta UK, CZE):

Dobrý den, já se jmenuji Martin Souček, jsem proděkan pro informační zdroje na Fakultě filozofické. Je asi z našich diskuzí evidentní, že se jedná právě o to, co jste uvedl - o hledání vhodného poměru mezi peer review a jakýmsi bodovým hodnocením. Domnívám se, že je třeba na obranu systému, který tady fungoval, říct, že to hodnocení, kterému říkáme kafemlejek, mělo jednu zásadní vlastnost, a tou je jeho nesubjektivita. Pokud bude hodnocení fungovat v rámci peer review, budeme vždycky do značné míry závislí na subjektivním pohledu hodnotitelů. Ať ve smyslu vazeb v hodnocené instituci (a vazby samozřejmě mohou fungovat i přesto, že se jedná o mezinárodní odborníky), tak samozřejmě také vzhledem k zaměření, oborovému zaměření a jakýmsi oborovým názorům hodnotitele. Domnívám se tedy, že v rámci hledání vhodného poměru je potřeba říct na druhou stranu i nevýhody peer review, které vidím právě v těchto oblastech. Umím si představit situaci, kdy si instituce domluví řadu spřátelených odborníků ze zahraničí a pak si vybere jakousi podmnožinu, kterou nabídne jako ty, kterým má být zadáno hodnocení. Neboli rád bych akcentoval jakousi nesubjektivitu bodového hodnocení, která tady zmíněna nebyla. Děkuji.

Petr Ráb (Akademie věd ČR, CZE):

Je tady někdo, kdo by to chtěl komentovat, než k tomu přistoupím já?

Jiří Rákosník (Matematický ústav Akademie věd ČR, CZE):

Já bych nerad, abychom se tady podobně jako včera dostali do sporu o to, jak vypadají jednotlivé indikátory, parametry a jejich relevance v našem podivném systému hodnocení, ale nicméně bych rád zareagoval, upozornil pana kolegu na to, že to je pouze zdánlivá objektivita. V České republice se v posledním minimálně desetiletí (a to říkám proto, že jsem matematik a mám určitý vztah k exaktním veličinám, k číslům a podobně) vyvinula adorace čísel, číslo, které je uvedeno na mnoho desetinných míst, je považováno za přesné. To je naprostý nesmysl. Objektivita, o které hovoříte, spočívá v tom, že dostanete jakási čísla, která lze mezi sebou srovnávat. A jestliže mám dvě čísla, tak můžu říct, že jedno je větší, druhé je menší nebo jsou si rovna. Ale vůbec nic to neříká o tom, jaký mají ta čísla vztah k realitě. Objektivita hodnocení se dá zpochybnit velmi snadno tím, že se podíváte, jak ta čísla vznikla. Jestliže počítám například knihy, tak se musím napřed podívat na to, jestli je ta kniha relevantní. Jestli je ta kniha opravdu vědecká. Nebo jestli je to jenom potištěný určitý počet stránek, tak jak to u nás dopadlo v tom hodnocení. Stanovilo se, kolik stránek musí mít kniha, aby se stala vědeckou. Čili objektivita je tu opravdu jenom iluzorní.

Madis Saluveer (Estonian Research Council, EST):

Dodal bych jen jednu poznámku: tento rozpor, nebo řekněme protiklad mezi peer review a takzvanou objektivní metrikou, ať je jí cokoli, scientometrika či jiné formy, trvá odjakživa. Řekl bych, že všechno záleží na tom, k čemu evaluaci použijete. Pokud použijete peer review pro jasně stanovený cíl, stanovili jste si pro takové cvičení jasné referenční podmínky, pak zjistíte, že peer review realizovaná nezávislými, objektivními kolegy je vždy přínosem. Oni vždycky mohou využít někým poskytnuté údaje, nějakou metrikou a tak podobně, ale to slouží jen jako informace o tom, že se něco děje a že situace je právě taková, jaká je. Peer review má však skutečnou schopnost posoudit kvalitu výzkumu, netýká se jen množství publikací.

Martin Souček (Filozofická fakulta UK, CZE):

Já bych s dovolením jenom krátce ještě zareagoval. Zcela souhlasím s tím, co teď bylo řečeno, že v podstatě závisí na tom, jak evaluaci nebo bodové hodnocení bude používáno. A tady bych jenom připomněl, že bodové hodnocení, jak bylo nastaveno, mělo být používáno v podstatě na úrovni poskytovatelů. A to, že bylo pohodlné ho přetáhnout i na nižší úroveň, není chyba metodiky. Je to chyba toho, že se bodové hodnocení dostává až na úroveň fakult a jednotlivých kateder. Je to chyba jakéhosi pohodlného řešení v rámci vedení příslušných ústavů, pro něž je samozřejmě jednoduché tímto způsobem postupovat. Ale pokud bychom se vrátili na úroveň poskytovatelů, tak všechny nespravedlnosti by se relativizovaly v tom smyslu, že ve velkých číslech by se ty chyby statisticky výrazně zmenšily.

Petr Ráb (Akademie věd ČR, CZE):

Komentář vašeho dotazu, že to je nesubjektivní. Samozřejmě, číslo samo o sobě je prostě 3<4. Nicméně já jsem byl osobně při tom, když se ty body nastavovaly. To nebyla žádná analýza. Seděli jsme tam a někdo řekl: „Tak článek ve sborníku, kolik to může být? Tak 8.“ „Ne, 10.“ Nakonec se odhlasovalo třeba 7,5. To byla celá analýza. Pak do toho přišel pan inženýr a říkal: „Důležité jsou patenty, 500 bodů, a budeme o tom hlasovat.“ Takhle vznikly ty objektivní body. To je celá ta nesubjektivita - tam se hlasovalo o tom, že Zeměkoule je placatá. A odhlasovalo se to... Dále, vaše výhrady proti peer review, ano, podepíšu všechno, co jste řekl. Ale pozor, jsou tu dvě roviny. To, co kritizujete, není peer review, ale obecný stav naší společnosti, která je gangsterizovaná, provázaná nejrůznějšími vazbami. Ve společnosti, která je mravně dezintegrována, odshora až dolů, tohle fungovat zatím nemůže. Nedělejme si iluze, že ve společnosti, kde je to od špiček špatně, že v tom našem malém systému vědecké, výzkumné komunity to funguje jinak. Jak peers, ti evaluátoři, pracují, to se dá docela dobře kontrolovat a my jsme to teď v posledním hodnocení Akademie udělali. Všechno bylo on-line – řídicí skupina, místopředsedové a přesně určení zadavatelé hodnocení se dívali, jak jednotliví hodnotitelé hodnotí. A také jsme některé z těch posudků nepřijali pro zaujatost. Práce peers je interaktivní proces, který se dá do značné míry formalizovat a dá se velmi dobře zkontrolovat. Třeba velmi dobře to mají udělané Italové. Ale musí nad tím ještě existovat kontrola. Děkuji.

Juraj Černák (Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košicích, SVK):

Dovolím si reagovat na ten etický rozměr - hovořil jsem o tom, že etický rozměr je důležitý i při habilitačních a inauguračních řízeních. Kritéria musí být odsouhlasena akreditační komisí, to je v pořádku, ale problém nastává, když vědecká rada odhlasuje nějakou habilitaci a inauguraci a nedodrží vlastní kritéria. Jenže takto udělený titul se nedá vrátit zpět, protože zákon je bezzubý. Nezná žádné sankce, možnosti odebrání titulů.

Tomáš Matys Grygar (Ústav anorganické chemie, CZE):

Viděl jsem přehledy různým způsobem seřazených institucí, podle jejich měření výkonu, jestli to byly citace nebo jestli to byly RIVovské body nebo publikační - vyjde to na stejno. Dokonce je možné, že kdybychom si o tom popovídali a nebyli jsme úplně zaujatí a úplně paternalističtí, tak to klidně odhlasujeme. Možná jak s těmi scientometrickými indikátory, teď

mluvím o celých institucích, tak s těmi peer review. My se ve skutečnosti hádáme tak strašně usilovně o to, jak budeme výkonnost hodnotit, protože se rozděluje tak moc peněz. Žádný ten způsob není ideální, ideální by byla kombinace, ale stejně všechny povedou rámcově ke stejným výsledkům. A spory jsou jenom o tom, že každý chce urvat něco, za každou cenu. Protože těch peněz je hodně, ohrožuje to instituce. Takže já myslím, že je skoro úplně jedno, jak se rozhodneme, jaké kritérium budeme považovat za správné nebo jaký postup při hodnocení. A musíme si jenom říct: „A teď se přestaneme hádat a začneme dělat vědeckou práci, například.“ Protože když budeme dělat dobře vědeckou práci, tak neexistuje žádný způsob evaluace, který by to nepoznal. Je jedno, jestli počítáte body formální nebo neformální, peer review. Prostě když ta práce bude mít hloubku, tak jakýmkoliv kritériem, jakýmkoliv testem, jakýmkoliv úřednickým rozhodnutím musíme přece projít. Někdy nám to přidá 30 %, někdy nám to přidá 5 %. To je život. Mě to nijak nedeprimuje, pardon. Děkuji.

Petr Ráb (Akademie věd ČR, CZE):

Děkuji. Alespoň někdo je tady optimista. Máme ještě k tomuto tématu něco? Dobře. Dalším z problémů, které by mohly být zajímavé, je, jak časté by takové hodnocení mělo být. Náš bodový systém to jaksi přesypává každý rok. Někdy i dramaticky mění financování. Naproti tomu jsme tady slyšeli o hodnocení jednou za deset let. Nejen projekt IPN předpokládá pět až šest let, dělají to systémy v Belgii, Holandsku, Německu. Ta pětiletka z minula se zdá být asi tak ta rozumná, pět, šest let. Je třeba si uvědomit, že k tomu hodnocení je třeba vynaložit, ať už je to jakýkoli způsob, nějaké prostředky, musí na to být nasazeny síly, musí se to zorganizovat. Není to jednoduchá věc, čili je to na straně zadavatele i na straně těch hodnocených. Je to do jisté míry zatížení a je třeba najít optimální poměr mezi tím zatížením a efektivní dobou, po kterou údaje, jež z toho hodnocení vyjdou, aby to fungovalo. To je taková docela zajímavá otázka, která je v různých systémech řešena různě.

Gunnar Sivertsen (The Nordic Institute for Studies in Innovation, Research and Education, NOR):

Především můžeme zdůraznit, že bodový systém a evaluace nestojí proti sobě, v systému výzkumu je možné je využívat společně. V Británii se provádějí evaluace univerzit každých sedm nebo osm let, protože je to hodně práce, a po provedené evaluaci se redukuje informace získané z evaluace na body. Tyto body jsou pak vstupem do rozpočtů. Takže je to něco jako podrobit se známkování ve škole. Nicméně taková evaluace toho umí mnohem víc. Evaluace umí poradit, umí se podívat dopředu, umí fungovat jako dialog mezi vědci, může se stát významnou událostí, pokud k vám do země nebo do vaší instituce přijede kvalitní tým. A také pokud ho podpoříte např. kvantitativními informacemi. Čili ty dva přístupy by neměly stát proti sobě. A považoval bych za moudré, abyste měli něco jako bodový systém, který by fungoval ve vztahu k celkovým rozpočtům, zabýval se velmi nákladnou činností, která se v zemi realizuje, chápete, kdy se započítávají publikace v tisícovkách, vědci se tímto způsobem počítají po tisícovkách, to vše pro účely rozpočtu, a k tomu můžete mít evaluace, ale ty ne tak často, protože evaluace opravdu vyžadují spoustu zdrojů a je třeba, aby šly do hloubky - potom se člověk hodně naučí, ne pouze co se týče výkonnosti, ale také organizačního výzkumu, atp., o potřebě nábory pracovních sil a tak, to vše se může stát předmětem diskuse. Ty dva způsoby nejdou proti sobě.

Wojciech Fenrich (Varšavská univerzita, POL):

V Polsku se hodnocení tohoto typu, o kterém jsem mluvil, provádí nebo bude provádět každé čtyři roky. Evaluace se vztahuje k období předchozích čtyř let, takže evaluace v roce 2013 pokryje období 2009 až 2012. A domnívám se, že to stačí z pohledu toho, kdo rozhoduje na ministerstvu a chce zachytit zvýšení nebo snížení kvality jednotky jako celku. Takové hodnocení je však ve skutečnosti bezcenné z pohledu jednotek, které jsou hodnoceny. A to z toho důvodu, že velice dlouho trvá, zabere skoro celý rok, a z pohledu projektů, které v těch

institucích právě běží, budou informace získané z evaluace jednoduše bezcenné, jelikož je dostanou příliš pozdě. Takže si myslím, že si musíme připomenout i finální cíl evaluace, a tím finálním cílem je zde samozřejmě kategorizace jednotek pro účely rozdělení finančních prostředků. A tak možná potřebujeme ještě nějaký jiný druh evaluace, který by podporoval ty vědce, kteří právě pracují na nějakém z programů, které se v našich jednotkách realizují.

Madis Saluveer (Estonian Research Council, EST):

V Estonsku používáme odlišný typ evaluace, ale ty dva typy jsem zmínil ve své prezentaci a jsou zaváděny ministerstvem školství, zatímco když mluvíme o evaluaci v obecném smyslu, může jí být evaluace skupiny, evaluace konkrétního vědeckého oboru nebo tak. Evaluace grantů zase zahrne různé vědce, badatele nebo skupiny a tak dále. Pokud se provádí na celostátní úrovni, pak v Estonsku je to podle zákona povinné každých sedm let. A to hodnocení po sedmi letech nastavuje určitou výchozí linii pro ty, kdo mohou podat žádost o financování, a pro ty, kdo chtějí dosáhnout doktorského stupně vzdělání. Zatímco ten druhý typ, takzvaná cílená evaluace, je přesně tím, o čem mluvil můj norský kolega. Aby se provedla hloubková evaluace jednoho oboru, aby bylo zřejmé, co je v tom oboru dobré, co je tam méně dobré, a to v celostátním měřítku. Pak je hlavním cílem ne evaluovat někoho, tedy dát někomu nějaké body, ale hlavním účelem je poskytnout radu, jak dál postupovat. Buď na úrovni instituce, nebo na úrovni státu, na jiných úrovních, na strategické úrovni a tak podobně. Je to především nástroj pro vypracovávání strategií, rad, a to na různých úrovních. Takže tohle by měl mít člověk na paměti. A když pomyslíte na to, kolik je například možné provést evaluací v dané zemi za rok, pak naše zkušenosti ukazují, že jedna hloubková evaluace za rok je více než dostačující. Ono to opravdu trvá rok připravit ji, realizovat, pak vypracovat zprávu, podrobit ji diskusi, a poté zavést post-evaluační proces. Děkuji vám.

Juraj Černák (Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košicích, SVK):

Na Slovensku stanoví zákon o vysokých školách, že každá univerzita musí každých šest let projít komplexní akreditací pro všechny činnosti. Takže když byla předchozí komplexní akreditace provedena v roce 2008, další bude v roce 2014. A cílem té komplexní akreditace bylo rozdělit univerzity, zařadit je do tří kategorií: výzkumné univerzity, běžné univerzity a univerzity, které lze popsat jako univerzity poskytující vzdělání pouze do úrovně bakaláře. Ve skutečnosti se však vlastně nic nestalo a všechny univerzity se staly výzkumnými univerzitami a teprve nyní, po čtyřech letech, byly tři univerzity zařazeny na ten trochu nižší stupeň klasifikace, což vyvolalo spoustu diskusí, tlaku, a tak podobně na ministerstvu školství. Druhou oblastí je Akademie věd, která se liší od té, co je v Estonsku, kde veškerý výzkum provádí Akademie věd. A tady je podle zákona nezbytné projít komplexní akreditací, ale oni si udělali externí klasifikaci a rozdělili si ústavy Akademie věd do tří kategorií. To proběhlo před dvěma lety.

Jiří Rákosník (Matematický ústav Akademie věd ČR, CZE):

Nebudu dále rozvíjet situaci v naší zemi, ale rád bych požádal zde přítomné, aby věnovali pozornost všemu, co tady řekli mí kolegové, a pokusili se promyslet, jak to můžeme využít v našem systému. Myslím si, že tragédie našeho systému spočívá v tom, že je bezprostředně spojen s penězi. A to znamená, že kdykoli mluvíme o evaluaci, vlastně počítáme peníze. Nemluvíme o kvalitě, nemluvíme o budoucnosti, nemluvíme o cílech, my pouze počítáme, kolik peněz dostaneme v následujícím roce. A to je skutečně ta nejhorší věc v našem způsobu myšlení. Měli bychom opravdu přestat brát evaluaci jako nástroj pro získání peněz. Bohužel metodologie evaluace, ta oficiální, hned zraje říká, že hlavním nástrojem, hlavním účelem, vlastně jediným účelem té metodologie je poskytnout údaje pro rozdělení peněz, pro rozpočty. A tenhle přístup je nesprávný, protože, jak to uvedli naši kolegové,

evaluace by měla sdělovat něco ve vztahu k budoucnosti, něco jako: počínáme si dobře? děláme správné věci?, a tak dále, a ne kolik peněz dostaneme.

Petr Ráb (Akademie věd ČR, CZE):

Takže děkuji vám všem, děkuji všem panelistům za jejich názory.

A já bych zakončil tuto diskusi určitě zajímavou, jenom čistě technickou poznámkou. To, co se u nás nazývá hodnocení, není hodnocení. Z hlediska evaluačních technik se jedná o rating, který na jednofaktorové nebo jednoindikátorové škále srovnává instituce zcela jiného zaměření. Je to legitimní součást evaluačních technik, která se používá v rámci hodnocení. Čili samo hodnocení to není. Hodnocení, tak jak je definováno v těch všech příručkách, je hodnocení výsledků, kontextu tvorby výsledků a kontextu práce tvůrců těch výsledků. Není to jenom podívat se, co publikovali. Takže to je jedna poznámka. Druhá poznámka je spíš můj osobní povzdech, že řada systémů, ať už jsou více nebo méně sofistikované, je založena na publikacích, a mně se zdá, že se vytrácí smysl publikování, že se publikuje pro publikace, pro jejich počet a málokdo už se zajímá o to, co tam je napsáno. Petr Dvořák kroutí hlavou, ale thomsonovská data třeba ukazují, že třetinu toho, co se tam publikuje, nikdo nepřečte. Děkuji vám, nashledanou, pěkný víkend.